

SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ ANADİLİMİZİN YAŞADIĞI SORUNLARA İLİŞKİN FARKINDALIKLARI, GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ*

CANDIDATE PRIMARY SCHOOL TEACHERS' AWARENESS OF THE PROBLEMS AFFECTING OUR MOTHER TONGUE: OPINIONS AND SUGGESTIONS

Yrd. Doç. Dr. Emine KOLAÇ

Özet

Başlangıçta anneden, aileden ve yakın çevreden öğrenilen anadili; birey, toplum ve kültür arasında sıkı bağlar oluşturan, onları birbirine kenetleyen önemli bir güçtür. Anadili eğitiminin temellerinin atıldığı, anadili sevgisi ve bilincinin uyandırılmaya çalışıldığı eğitim basamağı ilköğretimin ilk basamağıdır. Bu aşamada çocuğa anadili sevgisini ve duyarlılığını kazandıracak kişi ise sınıf öğretmenidir. Öğretmen anadili bilincine ve duyarlılığına sahipse anadilinin bütün inceliklerini kullanarak öğrencisine model olabilir, bu bilinci ve duyarlılığı öğrencilerinde de uyandırabilir. Sınıf öğretmenlerinin bu bilinci ve duyarlılığı henüz mezun olmadan kazanmış, içselleştirmiş olmaları ise istenen bir durumdur.

Sınıf öğretmeni adaylarının anadilimizin yaşadığı sorunlara ilişkin farkındalıkları, görüş ve önerilerini belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı öğrencileri, örneklemini ise aynı anabilim dalının son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü'nde 2007-2008 öğretim yılı güz döneminde Sınıf Öğretmenliği Programı dördüncü sınıf öğrencilerinin açık uçlu sorulardan oluşan ankete verdikleri yanıtlarla sınırlıdır. Ankette yer alan açık uçlu sorular betimsel analiz yöntemi kullanılarak değerlendirilmiş, bulgular nicel olarak sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Anadili, sınıf öğretmeni adayları, dil bilinci

Abstract

First acquired from mother, family, and the environment, mother tongue is a very strong bundle that ties individuals with society and its

* Doğu Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü tarafından 27-28 Mart 2008 tarihlerinde Gazimagosa'da yapılan Uluslararası Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

culture. First echelon of primary education is the time when base, love, and awareness of native language are formed; So, primary school teacher is the person who will furnish students with the love and sensitivity for mother tongue. Providing that primary school teacher is aware of and has sensitivity for his/her native language, and also can effectively use it; then, s/he can accurately act as a model for students. Primary school teachers should develop and internalize this kind of sensitivity and awareness prior to graduation.

This study has been completed through survey model in order to determine candidate primary school teachers' awareness of, sensitivity for, and opinions and suggestions regarding their mother tongue. Research universe consists of students studying at Primary School Teacher Training Program, Primary Education Department, College of Education at Anadolu University while research sample is composed of senior students studying at the same program. This study is limited with the answers given by senior students to open ended questions in the questionnaire. Open ended questions in the questionnaire have been analyzed through descriptive analysis method; and findings have been depicted quantitatively.

Key Words: Mother tongue, Candidate Primary School Teachers, Language Awareness

GİRİŞ

Bireyin kişilik gelişiminde, eğitiminde, başkalarıyla sağlıklı iletişim kurabilmesinde, kısacası yaşamının her aşamasında önemli bir rolü olan anadili, doğru ve düzgün kullanılmak şartıyla her kapıyı açabilecek sihirli bir anahtardır (Kavcar, 1998, s.5). Başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra da ilişkili bulunulan çevrelerden öğrenilen, bireyin bilinç altına inen ve bireylerin toplumla en güçlü bağlarını oluşturan anadili (Aksan, 1995, s. 8); duygu, düşünce, kültür ve kişiliğin de aynasıdır (Hengirmen, 1998, s. 37). Birey, içinde yetiştiği toplumun kültürünü ve değerlerini ancak anadiliyle kavrar, kazanır (Emiri, 2000, s. 4). Anadili, her ne kadar ailede öğrenilmeye başlansa da gerçek anlamda öğrenme eğitim kurumlarında gerçekleşir. Anadili eğitiminin temelleri ilköğretimin ilk yıllarında atılır. Temel eğitimin ilk basamağı olan ilköğretim; anadili öğretiminin de ilk ve en önemli basamağıdır. Anadili sevgisi ve bilincinin temellerinin atıldığı bu basamakta edinilecek duyarlılık yaşam boyu devam edecektir. Bu aşamada çocuğa anadili sevgisini ve duyarlılığını kazandıracak olan sınıf öğretmenlerine büyük görevler düşmektedir (Kavcar ve diğerleri, 1997, s. IX). Öğretmen anadili bilincine ve duyarlılığına sahipse anadilinin bütün inceliklerini kullanarak öğrencisine model olabilir ve bu sevgiyi, bilinci, duyarlılığı öğrencilerinde oluşturabilir. Sahip olunmayan duyarlılık ve bilincin aktarılması söz konusu değildir. Bu bağlamda öğretmen yetiştiren kurumlara da büyük görevler düşmektedir. Her şeyden önce öğretmen yetiştiren kurumlarda verilen anadili eğitiminin niteliğinin yükseltilmesi

gerekmektedir. Bu da, programlardaki anadili derslerinin sayısını azaltarak değil tam tersine programda gerçek değerini vererek, niteliğini arttırarak olanaklıdır. Unutulmamalıdır ki, derslerde sunulan bilgiler öğretmen adayı anadilini kullanma becerisine, yeterliliğine sahipse ancak anlam kazanacak, sonraki kuşaklara aktarılabilir. Öğretmen yetiştiren kurumlarda amaç bilgi yüklemek değil, anadili becerisini kazandırmak olmalıdır. Ülkemizde, ilköğretimden yükseköğretime kadar her eğitim kademesindeki bireyde anadilini kullanma konusunda sorunların yaşanması anadili öğretiminde yetersizlikler olduğunun açık bir göstergesidir (Kavcar, 1999, s.143). Okullardaki anadili öğretimindeki yetersizlikler beraberinde içinden çıkılmaz sorunları getirmektedir.

Günümüzde anadilimizde yaşanan kirlilik, erozyon anadile karşı umursamazlık, konuşma ve yazmada yabancı sözcük kullanımının en üst düzeye çıkması, dilimize, buna paralel olarak da kimliğimize her geçen gün yabancılaşmamız aslında anadili öğretimine gereken önemin verilmemesinin sonucudur. Suçlu ne yabancı dildir, ne bir başka ülkedir ne de yaşanan çağdır. “Ninni ile Dil Öğrenimi Projesi”nin gündeme gelecek cesareti bulması, çocuğa daha “beşikteyken yabancı dil öğretme” kaygısının yaşanmaya başlanması, anadiline karşı takınılan olumsuz tutumun, duyarsızlığın en üst düzeye çıkması, “anadilimizi nasıl daha iyi öğretebiliriz?” kaygısından çoktan uzaklaştığımızın, Fazıl Hüsni’nin “ses bayrağım” diyerek seslendiği dilimize yabancılaştığımızın somut bir delilidir. Alfabemizdeki harflerin yetersizliğine ilişkin olarak ortaya çıkan söylemler ise artık bir yabancılaşmanın değil, karşı karşıya kaldığımız tehlikenin bir işaretidir. Dilimiz böylesine ciddi bir tehlikeyle karşı karşıyayken, bütün bu gerçeklere kulağını tıkayan, sorunu görmezlikten gelen “vurdumduymaz” bir kitlenin varlığını görmek de bir o kadar tehlikeli ve üzücüdür. Tehlikelidir, çünkü diline duyarsız bir millet benliğine de duyarsız demektir. Öyleyse, sorun bir dil sorunu değildir. Bir benlik sorunudur, kimlik sorunudur, var oluşla yok oluş sorunudur. Öğretmen yetiştiren kurumların bu tehlikeye duyarsız kalması, toplumdaki duyarsızlığa ortak olması beklenemez. Sorunun temelden ele alınarak çözülmesi gerekmektedir. Bu da ancak bilinçli bir anadili eğitimle gerçekleşebilir. Temel eğitimin ilk basamağı olan ilköğretimde görev yapacak öğretmenlerin çok iyi bir anadili eğitiminden geçirilmesi, dilimizde yaşanan bu sorunlara karşı duyarlı olması, anadiline gönül vermesi gerekmektedir. Çünkü; öğretmen duyarlıysa, bilinçliyse, bu duyarlılığını ve bilincini öğrencilerine yansıtabilir, onlara model olabilir, duyarlı bir nesil yetiştirebilir.

Bu gerçekten yola çıkarak sınıf öğretmeni adaylarının dilimizde yaşanan sorunların ne derece bilincinde oldukları, sorunlara olan duyarlılıkları, sorunlara ilişkin farkındalıkları, görüşleri ve yaşanan sorunların çözümüne yönelik önerileri araştırılmaya çalışılmıştır.

Sınıf öğretmeni adaylarının anadilimizin yaşadığı sorunlara ilişkin farkındalıkları, görüş ve önerilerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi

İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı öğrencileri, örneklemini ise aynı anabilim dalının dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü'nde 2007-2008 öğretim yılı güz döneminde Sınıf Öğretmenliği Programı dördüncü sınıf öğrencilerinin açık uçlu sorulardan oluşan ankete verdikleri yanıtlarla sınırlıdır. Ankette yer alan açık uçlu sorular betimsel analiz yöntemi kullanılarak değerlendirilmiş, daha sonra bulgular nicel olarak sunulmuştur.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, sınıf öğretmeni adaylarının anadilimizin yaşadığı sorunlara ilişkin farkındalıkları, görüş ve önerilerine ilişkin bilgileri sunmaktır. Bu temel amaca ulaşmak amacıyla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Sınıf öğretmeni adaylarına göre günümüzde anadilimiz sorunlar yaşıyor mu?
2. Sınıf öğretmeni adaylarına göre anadilimizin yaşadığı güncel sorunlar nelerdir?
3. Sınıf öğretmeni adaylarının anadilde yaşanan sorunlarının çözümüne yönelik olarak yapılan çalışmalar konusunda bilgileri var mı?
4. Sınıf öğretmeni adayları anadilde yaşanan sorunlarının çözümüne yönelik olarak yapılan çalışmalardan hangisini/ hangilerini biliyor?
5. Sınıf öğretmeni adayları anadilde yaşanan sorunlarının çözümüne yönelik olarak yapılan çalışmaları yeterli görüyor mu?
6. Sınıf öğretmeni adaylarının anadilde yaşanan sorunlarının çözümüne yönelik önerileri nelerdir?

Sınırlılıklar

Araştırma, 2007-2008 öğretim yılı güz döneminde Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Programı dördüncü sınıf öğrencilerinin açık uçlu sorulardan oluşan ankete verdikleri yanıtlarla sınırlıdır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Sınıf öğretmeni adaylarının anadilimizin yaşadığı sorunlara ilişkin farkındalıkları, görüş ve önerilerini belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü'nde 2007-2008 öğretim yılı güz döneminde Sınıf Öğretmenliği Programı'na devam eden öğrenciler, örneklemini ise bu programa devam eden son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında 91 öğretmen adayına anket uygulanmış, uygulanan anketlerin tamamı değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının kişisel özellikleri Çizelge 1'de yer almaktadır. Çizelge 1'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının %68.13'i kız, %31.87'si erkektir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ve sınıf öğretmeni adaylarının anadilimizin yaşadığı sorunlara ilişkin farkındalıkları, görüş ve önerilerini belirlemeyi amaçlayan bir anket kullanılmıştır. Araştırma anketi; kişisel bilgilerle ilgili soruların yer aldığı birinci bölüm ve anadilimizin yaşadığı sorunlara ilişkin farkındalık, görüş ve önerilere ilişkin soruların yer aldığı ikinci bölüm olmak üzere iki bölümden oluşmuştur. İkinci bölümde altı açık uçlu soruya yer verilmiştir. Bu açık uçlu soruların ilk dördü yaşanan sorunlarla ilgili farkındalığı, diğer iki soru da soruna ilişkin görüşleri ve çözüm önerilerini belirlemeye yöneliktir. Taslak olarak hazırlanan anket geçerlilik çalışması için alan uzmanlarının incelemesine sunulmuş, gerekli incelemeler yapıp dönütler alındıktan sonra düzeltme işlemi gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın güvenilirliğini gerçekleştirmek amacıyla, öğretmen adaylarının açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar araştırmacı ve alandan dört uzman ile incelenerek "Görüş Birliği" ve "Görüş Ayrılığı" olan maddeler belirlenmiştir. Araştırmanın güvenilirliği için Miles ve Haberman'ın (1994) belirttiği aşağıdaki formül kullanılmıştır. Bu hesaplama sonucunda P = 95 değeri bulunmuş ve araştırma güvenilir kabul edilmiştir.

$$P \text{ (Uzlaşma Yüzdesi)} = [Na \text{ (Görüş Birliği)} / Na \text{ (Görüş Birliği)} + Nd \text{ (Görüş Ayrılığı)}] \times 100$$

Araştırma anketi katılımcılara uygulanmadan önce anketin ön denemesi yapılmıştır. Bu süreçte Sınıf Öğretmenliği Programı üçüncü sınıfa devam eden yirmi öğrenciye anket formu uygulanmıştır. Bu anket formlarındaki verilerin dökümü yapılarak öğretmen adaylarının ankete verdikleri yanıtlar incelenmiş, anket üzerinde gerekli düzeltmeler yapılmış ve anket formu son şeklini almıştır. Uygulamaya hazır duruma getirilen anket formu Ocak 2008 tarihinde öğretmen adaylarına uygulanmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Sınıf öğretmeni adaylarının anadilimizin yaşadığı sorunlara ilişkin farkındalıkları, görüş ve önerilerini belirlemeyi amaçlayan bu ankette yer alan açık uçlu sorular betimsel analiz yöntemi kullanılarak (Bogdan ve Biklen, 1998) değerlendirilmiş, daha sonra bulgular nicel olarak sunulmuştur. Değerlendirme birimi olarak “cümle” ve “sözcükler”ler alınmıştır. Bu çerçevede öncelikle, anket formlarındaki yargı bildiren cümleler/sözcükler kodlanmış, elde edilen veriler frekans ve yüzdelerle çizelgeler şeklinde sunulmuş, yer yer araştırmaya katılan öğretmen adaylarının çarpıcı görüşlerinden de doğrudan alıntılar yapılmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde öğretmen adaylarının açık uçlu anket sorularına verdikleri yanıtlardan elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulgular; sınıf öğretmeni adaylarının anadilde yaşanan sorunlara ilişkin farkındalıkları, görüşleri ve önerileri olmak üzere üç temel başlık altında ele alınarak yorumlanmıştır. Öğretmen adaylarına, anadilde yaşanan sorunlara ilişkin farkındalıklarını belirlemek üzere dört soru yöneltilmiştir:

1. Anadilimiz günümüzde sorunlar yaşıyor mu?
2. Anadilimizin yaşadığı güncel sorunlar nelerdir?
3. Anadilimizde yaşanan sorunlarının çözümüne yönelik olarak yapılan çalışmalar hakkında bilginiz var mı?
4. Yapılan çalışmalardan hangisini/ hangilerini biliyorsunuz?

1. “Anadilimiz günümüzde sorunlar yaşıyor mu?” sorusuna öğretmen adaylarının verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 2’de gösterilmiştir.

Çizelge2’ de görüldüğü üzere “Anadilimiz günümüzde sorunlar yaşıyor mu?” sorusuna öğretmen adaylarının %78,02 *Evet*, %15,39 *Kısmen*, %6,59 *Hayır* yanıtını vermiştir. Bu sonuçlardan yola çıkarak öğretmen adaylarının anadilimizin sorunlar yaşadığı konusunda farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna varılabilir. Elde edilen bulgular cinsiyet değişkeni açısından değerlendirildiğinde kızlar %75,81 oranında *Evet*, %22,58 oranında *Kısmen*, %1,61 oranında *Hayır* yanıtını verirken erkeklerin %82,76 oranında *Evet*, %17,24 oranında *Hayır* yanıtını verdikleri görülmektedir. Elde edilen bulgulardan yola çıkarak erkeklerin bu konuya ilişkin farkındalık oranının kızlardan biraz daha yüksek olduğu söylenebilir.

2. “Anadilimizin yaşadığı güncel sorunlar nelerdir?” sorusuna öğretmen adaylarının verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 3’te gösterilmiştir.

Çizelge 3.'te görüldüğü üzere, öğretmen adayları “Anadilimizin yaşadığı güncel sorunlar nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtlarda algıladıkları sorunları değişik sıklıklarda dile getirmişlerdir. Bu sorunlar ve oranları şöyledir:

%9,95 oranında “Yabancı sözcük kullanımı”, %9,72 oranında “İngilizcenin dilimiz üzerindeki egemenliği”, %9,12 oranında “Yabancı sözcük kullanma özentisi”, %8,18 oranında “Türk Dil Kurumu’nun üstlendiği görevi yerine getirememesi”, %8,18 oranında “Dilimize giren yabancı sözcüklere zamanında yeni karşılıklar bulunmaması”, %7,58 oranında “Televizyonun dil üzerindeki olumsuz etkisi”, %7,11 oranında “İnternet dilinin ve burada kullanılan kısaltmaların yaygınlaşması”, %6,87 oranında “İşyerlerine yabancı dilden gelen isimlerin verilmesi ve bunun yaygınlaşması”, %6,28 oranında “Yabancı dil eğitimine daha fazla önem verilmesi”, %6,16 oranında “Türkçeyi doğru kullanmama”, %4,50 oranında “Türkçeye karşı duyarsızlaşma”, %4,38 oranında “Dilimizdeki sözcüklerin anlamlarının yeterince bilinmemesi”, %3,55 oranında “Terimlerin yanlış kullanılması”, %3,44 oranında “Argo sözcük ve küfür kullanımının yaygınlaşması”, %1,90 oranında “Türkçenin söz diziminin bozulması”, % 1,18 oranında “Sözcüklerin sesletimine dikkat edilmemesi ve sıkça yanlışlar yapılması”, % 0,95 oranında “Eğitmcilerin anadilini kullanma konusunda yeterince model olmaması”, %0,71 oranında “Türkçe dilbilgisi kurallarının iyi bilinmemesi”, %0,12 oranında “Okumaya zaman ayırmama”, % 0,12 oranında “Batıya özentisi”.

Dile getirilen sorunlara baktığımızda sınıf öğretmeni adaylarının algıladığı sorunlarla alan uzmanlarının dile getirdiği sorunların hemen hemen örtüştüğü (Kavcar, 1998; Özdemir, 1995; Akalın, 2000, 2002; Sever, 2001), dile getirilen sorunların; yabancı dillerin özellikle de İngilizcenin dilimiz üzerindeki egemenliği, yabancı sözcük kullanımının rahatsızlık verecek düzeye ulaştığı, yabancı sözcük kullanımına duyulan özentisi, dilimize karşı takınılan özensiz tutum, dil kullanımındaki duyarsızlık, bilinçsizlik, sorunun çözümüne ilişkin gösterilen çabaların yetersizliği başlıkları altında toplandığı görülmektedir.

Bir öğretmen adayı bu konudaki görüşlerini şu sözlerle dile getirmektedir:

“Özellikle, gençler Türkçeyi doğru kullanmaya özen göstermiyorlar. Günlük dilde bile yabancı sözcükleri kullanmayı marifet sayıyorlar. Dilimize dışarıdan giren yabancı sözcüklerin, televizyonun, özellikle kalitesiz dizilerin olumsuz etkisi .oluyor.”

Anadilinin kullanımı konusunda yaşanan sorunları ve bu konuda yaşadığı rahatsızlığı bir öğretmen adayı şu sözlerle dile getirmektedir:

“Her şeyden önce anadilimizin kullanımıyla ilgili sorunlar yaşıyoruz. Çünkü doğru kullanmıyoruz. Karşılaştığımız isimler, kullandığımız sözcükler, mağazalardan sokaklara kadar tüm isimler anadilimize yabancı. Biz ısrarla bunları kullanmaya devam ediyoruz.”

Bir başka öğretmen adayı ise sözcük türetme konusuna değinirken TDK'nin bu konuda üzerine düşen görevi yerine getirmedğini şu sözlerle dile getirmektedir:

*“Yabancı dildeki sözcükleri aynen alıp yeni sözcükler türetmiyoruz.
Bu konuda TDK'nin duyarsızlığı var. Yapması gerekeni yapmıyor.”*

3. Anadilimizde yaşanan sorunlarının çözümüne yönelik olarak yapılan çalışmalar hakkında bilginiz var mı? sorusuna öğretmen adaylarının verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 4'te gösterilmiştir.

Çizelge 4.'te görüldüğü gibi “Anadilimizin sorunlarının çözümüne yönelik olarak yapılan çalışmalar hakkında bilginiz var mı? sorusuna öğretmen adayları %2,20 oranında *Evet*, %20.88 oranında *Kısmen*, %76,92 oranında da *Hayır* yanıtını vermiştir. Cinsiyet değişkeni açısından elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; kızların %1,61'i *Evet*, %22,58'i *Kısmen*, % 75,81'i de *Hayır* yanıtını verirken, erkeklerin %3,45'i *Evet*, %17,24'i *Kısmen*, 79,31'i *Hayır* yanıtını vermiştir. Bu bulgulardan hareketle öğretmen adaylarının büyük bölümünün, anadilimizin sorunlarının çözümüne yönelik olarak yapılan çalışmalar hakkında bilgi sahibi olmadıkları, cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında da cinsiyetler arasında büyük bir fark olmadığı söylenebilir.

4. “Anadilimizde yaşanan sorunlarının çözümüne yönelik olarak yapılan çalışmalardan hangisini/ hangilerini biliyorsunuz?” sorusuna öğretmen adaylarının verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 5'te gösterilmiştir.

Çizelge 5'te görüldüğü gibi “Anadilimizde yaşanan sorunlarının çözümüne yönelik olarak yapılan çalışmalardan hangisini/ hangilerini biliyorsunuz? sorusuna %68,57 oranında “Bilgin yok” yanıtı verilmiştir. Verilen diğer yanıtlar ve oranları ise şöyledir: %8,57 oranında “Kendi dilimizi kullanalım kampanyaları”, %6,67 oranında “İnternet üzerinden yapılan oylamalar”, %6,67 oranında “İşyeri isimlerinin Türkçeleştirilmesine yönelik kampanyalar”, %3,81 oranında “Yazar ve eleştirmenlerin sağduyulu çalışmaları”, %1,91 oranında “TDK'nin düzenlediği kılavuzlar”, %0,95 oranında “TDK'nin çalışmaları”, %0,95 oranında “Eski kelimeleri tekrar dilimize katma çalışmaları”, %0,95 oranında “Anadilin korunmasına yönelik olarak meclise sunulan kanun teklifi”, %0,95 oranında “TDK önderliğinde çeşitli sözcüklerin Türkçeye çevrilmesi” dir.

Elde edilen bulgular; sınıf öğretmeni adaylarının, anadilimizde yaşanan sorunların çözümüne yönelik olarak yapılan çalışmalar konusunda oldukça sınırlı ve yüzeysel bilgiye sahip olduklarını göstermektedir. Verilen örnekler; internet üzerinden yapılan oylamalar, işyeri isimlerinin Türkçeleştirilmesine yönelik kampanyalar, anadilin korunmasına yönelik olarak meclise sunulan kanun teklifi, TDK'nin hazırladığı kılavuzlar ile sınırlı kalmış, “çeşitli sözcüklerin Türkçeye

çevrilmesi, eski kelimeleri tekrar dilimize katma çalışmaları” TDK’nin yaptığı çalışmalar arasında gösterilmiştir.

Bir öğretmen adayı bu konudaki düşüncesini ve isteğini şu sözlerle dile getirmektedir:

“Gerçekten herhangi bir bilgiye sahip değilim. Bu konuda ben de bir şeyler yapmak isterim. Lütfen bizleri de bilgilendiriniz. Böyle anket doldurmalarla bir yerlere varabileceğimizi düşünmüyorum.”

Öğretmen adaylarının bazılarının dile getirdiği görüşlere bakıldığında onların konuyla ilgili olarak sahip oldukları bilgilerin oldukça sınırlı hatta yanlış olduğunu söylemek mümkün. Bu duruma bir öğretmen adayının dile getirdiği şu sözler örnek olarak verilebilir:

“Takip ettiğim kadarıyla yazar ve eleştirmenlerin sağduyulu çalışmaları ve Türk Dil Kurumunun bazen saçmada olsa kelimelerin Türkçe karşılığını oluşturmaları. Bir ara Türk Dil Kurumuydu sanırım, meclise dilimizi korumamız için yapmamız gereken bir dizi önlem sunmuştu. Eski kelimeleri tekrar dilimize katma çalışmaları vardı. Sanırım kitap haline getirilecekti.”

5. Anadilimizin sorunlarının çözümüne yönelik olarak yapılan çalışmaları yeterli görüyor musunuz? sorusuna öğretmen adaylarının verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 6’da gösterilmiştir.

Çizelge 6.’da görüldüğü gibi “Anadilimizin sorunlarının çözümüne yönelik olarak yapılan çalışmaları yeterli görüyor musunuz?” sorusuna öğretmen adayları %2,20 oranında *Evet* , %17,59 oranında *Kısmen*, %80,21 oranında da *Hayır* yanıtını vermiştir. Bu bulgulardan yola çıkarak öğretmen adaylarının büyük bölümünün anadilimizin sorunlarının çözümüne yönelik olarak yapılan çalışmaları yeterli görmedikleri söylenebilir.

6. Yaşanan sorunlara ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir? sorusuna öğretmen adaylarının verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 7’de gösterilmiştir.

Çizelge 7.’de görüldüğü üzere, öğretmen adayları “Yaşanan sorunlara ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtlarda algıladıkları dile getirmişlerdir. Bu öneriler ve oranları şöyledir: %9,64 oranında “Okullarda anadili bilincini kazandıracak çalışmalara ağırlık verilmeli”, %8,78 oranında “Türkçe derslerinde kuramsal bilgiden çok uygulamaya ağırlık verilmeli”, %8,04 oranında “Kitle iletişim araçları dil konusunda denetlenmeli”, %7,66 oranında “Türk Dil Kurumu, üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmeli”, %7,42 oranında “Yabancı sözcük kullanımının bir ayrıcalık olmadığı düşüncesi yerleştirilmeli”, %7,29 oranında “İşyeri tabelaları Türkçeleştirilmeli”, %6,55 oranında “Eğitim fakültelerinde anadili bilinci kazandırmaya yönelik dersler verilmeli”, %6,31 oranında “Birey olarak herkes sorumluluk almalı”, %5,93 oranında “Televizyon ve

radylolarda dilin doğru kullanımına yönelik programlar yapılmalı”, %5,19 oranında “Yabancı sözcüklerin Türkçe karşılıkları kitle iletişim araçlarından duyurulmalı”, %4,45 oranında “Günlük yaşamda yabancı dil kullanımı yasaklanmalı”, %4,08 oranında “Dilin yanlış kullanımına karşı toplumsal tepki oluşturulmalı”, %3,71 oranında “Anadili bilincini yerleştirecek yayınlara ağırlık verilmeli”, %3,34 oranında “Televizyon kanallarında dili kötü kullanan programlar, diziler kaldırılmalı”, %2,84 oranında “Öğrencilere kitap okuma alışkanlığı kazandırılmalı”, %2,60 oranında “Okullarda bu konuya yönelik çeşitli yarışmalar düzenlenmeli”, %2,47 oranında “Dil bilincinin oluşması için üniversitelerde paneller, açtkoturumlar düzenlenmeli”, %1,73 oranında “Öğretmenlere diksiyon dersi verilmeli”, %1,11 oranında “Üniversitelerde öncelikle dil bilinci oluşturulmalı, “kampus” yerine “yerleşke” kullanılmalı”, %0,62 oranında “Eğitim fakültelerine alınacak öğretmen adayları ayrı bir sınavdan geçirilmeli”, %0,12 oranında “Dil bayramı ulusal boyuta taşınmalı”, %0,12 oranında “Dil konusunda gönüllü dil denetleyicileri görevlendirilmeli”.

Sınıf öğretmeni adaylarının; “dil bayramının ulusal düzeyde kutlanması, yabancı sözcük kullanımının yasaklanması, yabancı sözcük kullananlara ceza verilmesi, dil denetleyicilerinin görevlendirilmesi gibi dikkat çeken önerilerine ek olarak; okul, okullarda verilen dersler, TDK, işyeri isimleri, kitle iletişim araçlarında kullanılan dil, anadili bilincini geliştirecek etkinlikler, öğretmen eğitimi ve bu eğitimin niteliği, hem bireysel anlamda ve ulusal düzeyde duyarlılığın geliştirilmesi noktalarına yoğunlaştıkları ve çözümler sundukları görülmektedir. Onların “dil bayramının ulusal düzeyde kutlanması” önerilerine katılmamak elde değil. “Gönüllü dil denetleyiciliği” ise üzerinde dikkatle düşünülmesi ve değerlendirilmesi gereken bir öneri olarak ele alınabilir. Ceza ve yasak içeren önerilerinin uygulanabilirliği ise tartışılabilir.

Bir öğretmen adayı bu konudaki görüşlerini şu sözlerle dile getirmektedir:

Herkes dil bilincini aşıl原因arak dilin doğru kullanımı her açıdan kavrattılırsa sorunlar büyük ölçüde azalır. Yabancı dil kullanımı (özellikle tabelalarda kullanımı) yasaklanmalı. Bu tür kullanımlar yabancı sözcüğün gerçek anlamına uygun olarak kullanılmamasından dolayı yabancılar tarafından bile komik karşılanıyor. Trafik müfettişleri var da niye dil müfettişleri yok? Trafik dilden daha mı önemli?”

SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Sınıf öğretmeni adaylarının anadilimizin yaşadığı sorunlara ilişkin farkındalıkları, görüş ve önerilerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:

- Öğretmen adaylarının anadilimizin günümüzde sorunlar yaşadığı konusunda farkındalık düzeyleri yüksektir. Elde edilen bulgular cinsiyet

değişkeni açısından değerlendirildiğinde kızların farkındalık düzeylerinin erkeklerinkinden daha yüksek olduğu görülmektedir.

- Öğretmen adayları anadilimizin yaşadığı sorunları; yabancı dillerin özellikle de İngilizcenin dilimiz üzerindeki egemenliği, yabancı sözcük kullanımının rahatsızlık verecek düzeye ulaşması, yabancı sözcük kullanımına duyulan özentî, dilimize karşı takınılan özensiz tutum, anadilin kullanımındaki duyarsızlık, bilinçsizlik, sorunun çözümüne ilişkin gösterilen çabaların yetersizliği başlıkları altında toplamaktadır.

- Öğretmen adaylarının büyük bölümü, anadilimizin yaşadığı sorunların çözümüne yönelik olarak yapılan çalışmalar hakkında bilgi sahibi değildir.

- Sorunlara ilişkin bilgili sahibi olduğunu düşünenlerin bilgileri de oldukça sınırlı ve yüzeyseldir. Bu konuda yanlış bilgilerin varlığı da dikkat çekmektedir.

- Öğretmen adaylarının büyük bölümü, anadilimizin sorunlarının çözümüne yönelik olarak yapılan çalışmaları yeterli görmemektedir.

- Öğretmen adayları, anadilimizde yaşanan sorunların çözümüne ilişkin olarak; okul, okullarda verilen dersler, TDK, işyeri isimleri, kitle iletişim araçlarında kullanılan dil, anadili bilincini geliştirecek etkinlikler, öğretmen eğitimi ve bu eğitimin niteliği, hem bireysel anlamda ve ulusal düzeyde duyarlılığın geliştirilmesi gibi genel öneriler sunarken, “dil bayramının ulusal düzeyde kutlanması, yabancı sözcük kullanımının yasaklanması, yabancı sözcük kullananlara ceza verilmesi, dil denetleyicilerinin görevlendirilmesi” gibi dikkat çekici önerileri de dile getirmektedir.

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak şu öneriler getirilebilir:

- Öğretmen adaylarının anadilimizin yaşadığı sorunlara ilişkin farkındalık düzeylerini yükseltebilmek, konuyla ilgili olarak onlara daha yeterli, ayrıntılı bilgi sunabilmek için eğitim programlarına konuyla doğrudan ilişkili zorunlu ve seçmeli anadili dersleri konulmalıdır. Öğretmen yetiştiren fakültelerdeki anadili derslerinin sayısı ve niteliği üzerinde çalışmalar yapılmalıdır.

- Üniversitelerde anadili duyarlılığı ve bilincini yükseltecek panel, açıkoturum ve söyleşilere yer verilmeli, öğretmen adaylarının alan uzmanları, araştırmacı ve yazarlarla etkileşime girmeleri sağlanmalıdır.

- Üniversiteler, her hafta yayınlanan gazetelerinde bir sayfayı dildeki gelişmeler, değişimler, sorunlar konusuna ayırmalı, öğretmen adaylarıyla birlikte bütün üniversite gençliğinin konuya ilgisi çekilmelidir.

- Öğretim elemanları; dili doğru, etkili ve özenli kullanarak öğretmen adaylarına iyi birer model olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akalın, Ş. H. (2002). “*İnternet mi, İnternet mi?*”. Türk Dili Dergisi, Nisan, 604.
- Akalın, Ş. H. (2000). *Bilişim Çağı ve Türkçenin Sorunları*, 2000 Yılında Türk Dilinin Sorunları Toplantısı.
- Aksan, D. (1995). **Her Yönüyle Dil**. Ankara: TDK Yayınları.
- Bogdan, R. C. & Biklen, S. K. (1998). **Qualitative Research for Education: An Introduction to Theory and Methods**. Boston: Allyn & Bacon.
- Emiri, Ramazan (2000). *İlköğretimde Anadili İlkeleri ve Uygulanışı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi SBE.
- Hengirmen, M. (1998) **Türkçe Temel Dilbilgisi**. Ankara: Engin Yayınları.
- Kavcar, C., F. Oğuzkan ve S. Sever. (1997). **Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin Türkçe Öğretimi**. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kavcar, C. (1998) "Türkçe Eğitimi ve Sorunlar". *Ankara Üniversitesi Dil Dergisi*, 65, 5-18.
- Kavcar, C. (1999). **Edebiyat ve Eğitim**. Ankara: Engin Yayınevi.
- Miles, M.B. ve Huberman, M.A (1994). **An Expanded Sourcebook Qualitative Data Analysis**. London: Sage Publication.
- Özdemir, E. (1995). “Kitle Dil Araçları ve Türkçe”. **Kitle Dil Araçlarında Dil Kullanımı** (SS: 57-62). Ankara: Dil Derneği Yayınları: 6.
- Sever, Sedat.(2001). “Öğretim Dili Olarak Türkçenin Sorunları ve Öğretme-Öğrenme Sürecindeki Etkili Yaklaşımlar”. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1-2: 34, 11- 22.

Çizelge 1. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Kişisel Özellikleri

Cinsiyet	f	(%)
Kız	62	68.13
Erkek	29	31.87
Toplam	91	100.00

Çizelge 2. “Öğretmen Adaylarının “Günümüzde Anadilimiz Sorunlar Yaşıyor mu?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Yanıtlar	Genel Dağılım		Cinsiyete Göre Dağılım			
			Kız		Erkek	
	f	%	f	%	f	%
Evet	71	78.02	47	75.81	24	82.76

Kısmen	14	15.39	14	22.58	-	-
Hayır	6	6.59	1	1.61	5	17.24
Toplam	91	100.00	62	100.00	29	100.00

Çizelge 3. Öğretmen Adaylarının “Anadilimizin Yaşadığı Güncel Sorunlar Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Anadilimizin yaşadığı güncel sorunlar nelerdir??	f	(%)
Yabancı sözcük kullanımı	84	9.95
İngilizcenin dilimiz üzerindeki egemenliği	82	9.72
Yabancı sözcük kullanma özentisi	77	9.12
Türk Dil Kurumu'nun üstlendiği görevi yerine getirememesi	69	8.18
Dilimize giren yabancı sözcüklere zamanında yeni karşılıklar bulunmaması	69	8.18
Televizyonun dil üzerindeki olumsuz etkisi	64	7.58
İnternet dilinin ve burada kullanılan kısaltmaların yaygınlaşması	60	7.11
İşyerlerine yabancı dilden gelen isimlerin verilmesi ve bunun yaygınlaşması	58	6.87
Yabancı dil eğitime daha fazla önem verilmesi	53	6.28
Türkçeyi doğru kullanmama	52	6.16
Türkçeye karşı duyarsızlaşma	38	4.50
Dilimizdeki sözcüklerin anlamlarının yeterince bilinmemesi	37	4.38
Terimlerin yanlış kullanılması	30	3.55
Argo sözcük ve küfür kullanımının yaygınlaşması	29	3.44
Türkçenin söz diziminin bozulması.	16	1.90
Sözcüklerin sesletimine dikkat edilmemesi ve sıkça yanlışlar yapılması	10	1.18
Eğitmcilerin anadilini kullanma konusunda yeterince model olmaması	8	0.95
Türkçe dilbilgisi kurallarının iyi bilinmemesi	6	0.71
Okumaya zaman ayırmama	1	0.12
Batıya özentisi	1	0.12
Toplam	844	100.00

Çizelge 4. Öğretmen Adaylarının “Anadilimizin Sorunlarının Çözümüne Yönelik Olarak Yapılan Çalışmalar Hakkında Bilginiz Var mı? Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Yanıtlar	Genel Dağılım		Cinsiyete Göre Dağılım			
	f	%	Kız		Erkek	
f			%	f	%	
Evet	2	2.20	1	1.61	1	3.45

Kısmen	19	20.88	14	22.58	5	17.24
Hayır	70	76.92	47	75.81	23	79.31
Toplam	91	100.00	62	100.00	29	100.00

Çizelge 5. “Anadilimizde Yaşanan Sorunlarının Çözümüne Yönelik Olarak Yapılan Çalışmalardan Hangisini/ Hangilerini Biliyorsunuz?” Sorusuna Öğretmen Adaylarının Verdikleri Yanıtlar ve Frekans Dağılımları

Anadilimizde yaşanan sorunlarının çözümüne yönelik olarak yapılan çalışmalardan hangisini/ hangilerini biliyorsunuz?	f	(%)
Bilgim yok	72	68.57
Kendi dilimizi kullanalım kampanyaları	9	8.57
İnternet üzerinden yapılan oylamalar	7	6.67
İşyeri isimlerinin Türkçeleştirilmesine yönelik kampanyalar	7	6.67
Yazar ve eleştirmenlerin sağduyulu çalışmaları	4	3.81
TDK'nın düzenlediği kılavuzlar	2	1.91
TDK'nın çalışmaları	1	0.95
Eski kelimeleri tekrar dilimize katma çalışmaları	1	0.95
Anadilin korunmasına yönelik olarak meclise sunulan kanun teklifi	1	0.95
TDK önderliğinde çeşitli sözcüklerin Türkçeye çevrilmesi	1	0.95
Toplam	105	100.00

Çizelge 6. “Öğretmen Adaylarının “Anadilimizin Sorunlarının Çözümüne Yönelik Olarak Yapılan Çalışmaları Yeterli Görüyor musunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Yanıtlar	f	(%)
Evet	2	2.20
Kısmen	16	17.59
Hayır	73	80.21
Toplam	91	100.00

Çizelge 7. Öğretmen Adaylarının Yaşanan Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileriniz Nelerdir? Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Anadilimizde yaşanan sorunlara ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?	f	(%)
Okullarda anadili bilincini kazandıracak çalışmalara ağırlık verilmeli	78	9.64
Türkçe derslerinde kuramsal bilgiden çok uygulamaya ağırlık verilmeli	71	8.78

Kitle iletişim araçları dil konusunda denetlenmeli	65	8.04
Türk Dil Kurumu, üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmeli	62	7.66
Yabancı sözcük kullanımının bir ayrıcalık olmadığı düşüncesi yerleştirilmeli	60	7.42
İşyeri tabelaları Türkçeleştirilmeli	59	7.29
Eğitim fakültelerinde anadili bilinci kazandırmaya yönelik dersler verilmeli	53	6.55
Birey olarak herkes sorumluluk almalı	51	6.31
Televizyon ve radyolarda dilin doğru kullanımına yönelik programlar yapılmalı	48	5.93
Yabancı sözcüklerin Türkçe karşılıkları kitle iletişim araçlarından duyurulmalı	42	5.19
Günlük yaşamda yabancı dil kullanımı yasaklanmalı	36	4.45
Dilin yanlış kullanımına karşı toplumsal tepki oluşturulmalı	33	4.08
Anadili bilincini yerleştirecek yayınlara ağırlık verilmeli	30	3.71
Televizyon kanallarında dili kötü kullanan programlar, diziler kaldırılmalı	27	3.34
Öğrencilere kitap okuma alışkanlığı kazandırılmalı	23	2.84
Okullarda bu konuya yönelik çeşitli yarışmalar düzenlenmeli	21	2.60
Dil bilincinin oluşması için üniversitelerde paneller, açık oturumlar düzenlenmeli	20	2.47
Öğretmenlere diksiyon dersi verilmeli	14	1.73
Üniversitelerde öncelikle dil bilinci oluşturulmalı, “kampus” yerine “yerleşke” kullanılmalı	9	1.11
Eğitim fakültelerine alınacak öğretmen adayları ayrı bir sınavdan geçirilmeli	5	0.62
Dil bayramı ulusal boyuta taşınmalı	1	0.12
Dil konusunda “gönüllü dil denetleyicileri” görevlendirilmeli	1	0.12
Toplam	809	100.00